



Частина II

Випуск 23

Заснований у 2008 р.

Сербія ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Збірник наукових праць  
Черкаського державного  
технологічного університету



Збірник наукових праць затверджений ВАК України як фахове видання з економічних наук (Бюлетень ВАК України. – 2002. – № 9).  
Випуск 23 друкується за рішенням Вченої ради ЧДТУ, протокол № 10 від 21.04.2009 р.

Головний редактор *Лєга Ю.І.*, д.т.н., професор

Заступник головного редактора *Хомяков В.І.*, д.т.н., професор

Редакційна колегія:

*Волончук Г.О.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Качала Т.М.*, д.е.н., професор, ЧДТУ (відповідальний редактор розділу "Регіональна економіка"); *Кускецький М.В.*, д.е.н., професор, КНЕУ; *Куценко В.І.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Нусінов В.Я.*, д.е.н., професор, Криворізький технічний університет; *Пасичник Ю.В.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Петрова Л.О.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Харічков С.К.*, д.е.н., професор, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ; *Чернюк Л.Г.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Школа І.М.*, д.е.н., професор, КНТЕУ; *Яценко В.М.*, д.е.н., професор, ЧДТУ (відповідальний редактор розділу "Фінанси, бухгалтерський облік і аудит"); *Єресько І.Г.*, к.е.н., доцент, ЧДТУ; *Кобко В.І.*, к.е.н., доцент, ЧДТУ; *Шустига А.Ф.*, к.е.н., доцент (відповідальний редактор розділів "Загальні питання економіки", "Проблеми управління, організації та планування").

Рецензент *Мостенська Т.І.*, д.е.н., професор,

Київський національний університет харчових технологій

Відповідальний редактор *Яценко В.М.*, д.е.н., професор

Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки [Текст] : Випуск 23: У трьох частинах / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – Частина II. – 269 с.

Друга частина збірника присвячена питанням фінансів, бухгалтерського обліку та аудиту. Подані матеріали наукових досліджень висвітлюють широке коло актуальних проблем розвитку економіки України.  
Для студентів, аспірантів, викладачів вузів та науковців економічного профілю.

УДК 378.001.89:33/477.46(082)

© Колектив авторів, 2009

## ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РІВНІ РЕГІОНУ

Даньків І.М., к.е.н., професор,

Нокова Т.М., к.е.н., професор,

Ужгородський національний університет

*Рассматриваются подходы к анализу финансового-экономической деятельности субъектов хозяйствования различных видов экономической деятельности Закарпатского региона. Обсуждены возможности разработки единого методического инструмента оценки неплатежеспособности и уточненности основных видов экономической деятельности региона.*  
*The approaches to the analysis of financial-economic business activity in trans-Carpathian region are examined. The necessity of the development of common methodological instrument of the estimation of insol-  
 vency and unprofitableness of main kinds of economic activity of a region is provided.*

**Постановка проблеми.** В умовах ринкової економіки метою будь-якого виробництва або сфери послуг є, як відомо, отримання максимального можливого прибутку. В цих умовах можуть здійснювати свою виробничо-фінансову діяльність тільки ті підприємства і установи, котрі отримують від неї найвищий економічний результат. Ті ж підприємства, котрі працюють неефективно, малорентабельно, тим більше збитково, нежиттєздатні. Збиткова діяльність, як правило, веде до порушення фінансової рівноваги – зниження рентабельності, ліквідності та фінансової стійкості, що, в свою чергу, призводить до втрати платоспроможності і банкрутства. Тому сьогодні значно зростає роль фінансового аналізу діяльності всіх суб'єктів господарювання не тільки на мікрорівні, але і на рівні регіону. Метою такого аналізу є виявлення і з'ясування причин збиткової діяльності підприємств і прийняття рішень щодо їх існування.

На мікрорівні фінансовий аналіз досить широко досліджений і знаходить практичне застосування [1, 6, 7]. Зокрема, визначені сутність фінансово-економічного аналізу та його основні завдання, охарактеризовані аналітичні методи і визначена сфера їх застосування [1, 2, 6]. У численних роботах визначеннях і закордонних авторів запропоновані різноманітні набори показників, що рекомбнуються для аналізу підприємства [2, 4]. Останнім часом стала приділятися значна увага і формуванню інтегративних показників, які використовуються для комплексної характеристики фінансово-економічного стану підприємства [2, 4]. В той же час увага методичі формування інтегративних показників опинилася фінансово-економічного стану на регіональному рівні приділяється недостатньо. В умовах нестачі розвитку економіки і фінансової кризи, що охопила майже всі країни, в тому числі і Україну, на перший план висувалася проблема розвитку пріоритетних, притаманних для певного регіону видів економічної діяльності, і припинення діяльності тих, хто працює збитково протягом тривалого періоду.

У зв'язку з цим метою цієї статті є визначення нових підходів до оцінки фінансово-економічного стану підприємств на основі об'єднання нових підходів до оцінки фінансово-економічного стану підприємств на основі написання статті є теорія підприємництва та теорія фінансового менеджменту, системний підхід, а також методи фінансового аналізу.

**Визначення основного матеріалу.** Соціально-економічний розвиток регіону значною мірою залежить від стану підприємницької діяльності та виробничих видів управління нею. Сучасний етап розвитку економічних відносин характеризується бурхливим пересомисленням стратегічних управлінських підприємницьких діяльностей, які склалася роками. З'являється фактор глобалізації, ускладнюються системи показників управління і контролю за підприємницькою діяльністю. Фактор глобалізації заставляє розосереджувати джерела виробництва не тільки на регіональному, а й на між-народному рівні, і враховувати конкурентів із інших країн.

Проблемні питання підприємницької діяльності пов'язані зі стратегічним плануванням розробки та впровадження нових видів продукції та послуг, переворотів технологій управління, виробництва, які важливі з точки зору стратегічного розвитку регіону і визначення на його основі пріоритетних видів економічної діяльності Закарпатського регіону.

Ефективність підприємства значною мірою визначається існуючим підприємницьким середовищем, компонентну будову якого складає економічне, інституціональне, соціальне середовище, нормативно-правове регулювання, інфраструктурне забезпечення та сукупність важелів і інструментів підтримки і розвитку ліквідної активності.

Процес реалізації ринкових реформ, зміщення їх акценту на регіональний рівень управління дає можливість імпульс для наукових досліджень проблем підвищення ефективності підприємництва, формування концептуальних засад стратегії регіонування його розвитку.

Дослідження стратегічної спрямованості підприємницької діяльності також незалежно від рівня економічного стану у промисловому секторі регіону, що вимагає системної оцінки цього стану та рівня ефективності функціонування найважливіших видів економічної діяльності. Ринкові умови спонукають до розв'язання низки проблем, які безпосередньо впливають на ефективність соціально-економічного розвитку Закарпатської області. Ці проблеми в деякій мірі пов'язані зі специфікою регіону, який розміщений на південному заході України. Механізми з чотирма країнами (Польшею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією) з однієї сторони, із Львівською та Івано-Франківською областями з іншої, він має низку гео економічних переваг, як внутрішньо економічної, так зовнішньо економічної діяльності.

Промисловість області відіграє провідну роль в економіці регіону і в основному визначає економічне та соціальне становище Закарпатського регіону. В силу природно-географічних умов (значну частину території області займають гірські райони, тому проблемі розвитку промислово-виробничої інфраструктури особливо актуальні).

В радянські часи промисловість регіону була зорієнтована на створення легкої, машинобудівної, приладобудівної, деревообробної промисловості, яка досягла двох цілей:

- 1) розв'язувалась проблема зайнятості сільського населення;
  - 2) створювалися відносно екологічно чисті види промисловості.
- За час ринкових перетворень у Закарпатській області, як і в інших регіонах України, більшість промислово-виробничих підприємств припинила своє існування. А ті, що якимось чином вижили, змінили форму власності і вийшли з під контролю державних органів управління. Але від фінансово-економічного стану функціонування підприємств залежить економічне благополуччя регіону в цілому. Тому, на нашу думку, без відповідного контролю з боку державних органів за діяльністю суб'єктів господарювання, особливо в умовах нестабільного розвитку економіки, неможливо.
- Як показали дослідження, станом на 01.01.2008 р. в Закарпатській області має місце збиткова діяльність багатьох суб'єктів підприємницької діяльності. Так, кількість збиткових підприємств в Закарпатському регіоні протягом десяти років має місце майже у всіх видах економічної діяльності (табл. 1).

Як видно з табл. 1, на 01.01.2008 року в середньому за всіма видами економічної діяльності кількість збиткових підприємств становить 18,9%, в тому числі в обробній промисловості – 19,7%, виробничі підприємства – 53,5%, за операціями з нерухомістю – 25,9% [3]. Це призводить, по-перше, до неплатоспроможності окремих суб'єктів господарювання, по-друге, до хронічної несплати податків, що негативно впливає на формування дохідної частини бюджетів різних рівнів. Тому найважливішим завданням управління промисловим виробництвом на регіональному рівні є обґрунтування необхідності моніторингу виробничо-господарської діяльності важливіших видів промисловості регіону.

Моніторинг поточного стану підприємств здійснюється з метою оперативної діагностики, яка своєчасно повинна сигналізувати про негативні тенденції змін у діяльності підприємств. У зв'язку з цим фінансові показники, що використовуються в моніторингу, повинні бути високоінформативними. Водночас кількість таких показників не повинна бути великою. Виходячи з регіональних інтересів, основними показниками, які повинні знаходитися в центрі уваги управління економіки обл(м) (міськ)держадміністрації, є неплатоспроможність і збитковість. При цьому мета аналізу полягає не в технічному удоконаленні його проведення, а у створенні відповідної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підтримки цих видів економічної діяльності, або навпаки, поставити питання про їх банкрутство і ліквідацію. Іншими словами, слід використовувати аналіз як базис прийняття управлінського рішення, сутність якого показана на рис. 1.

Причини неплатоспроможності і збитковості можуть бути пов'язані з недостатністю досвіду в управлінні у різних сферах бізнесу, неправильною оцінкою ситуації на ринку, зниженням ділової активності і невдалим позиціонуванням відповідної економічної діяльності (управлінські фактори), з великими розмірами заборгованості і нестачею власного капіталу (фінансові фактори). На значимість цих факторів вказується в [1, Т. 2, с. 478]. До них відносяться: економічні (38,5%), фінансові (47,3%), не-достатній професіоналізм (7,1%), інші (7,1%).

Кількість збиткових підприємств до закінчення року

Таблиця 1

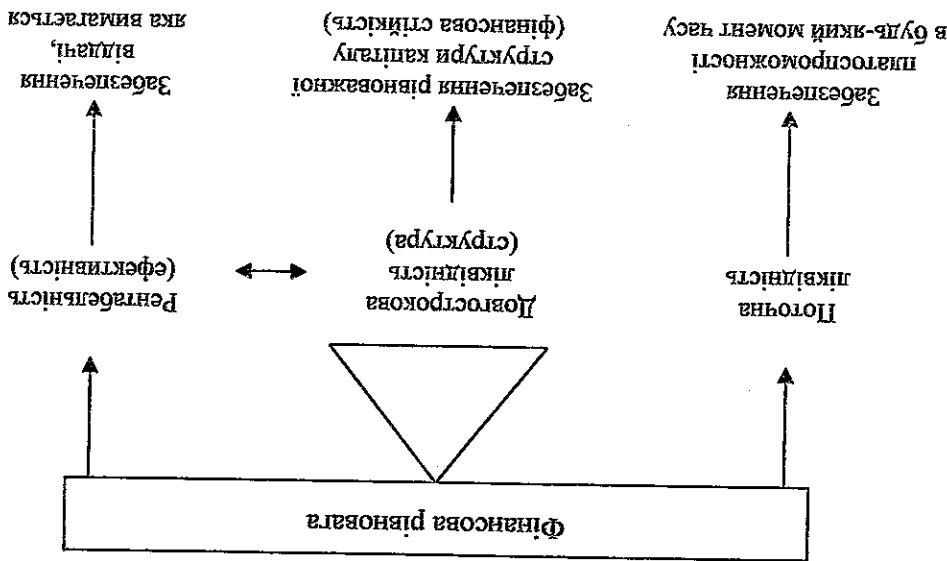
## Кількість збиткових підприємств по Закарпатському регіону за 2000-2007 роки

Показники	Кількість підприємств, одиниць					У відсотках до загальної їх кількості				
	2000	2004	2005	2006	2007	2000	2004	2005	2006	2007
Всього	1850	1536	1572	1574	1549	30,0	20,8	20,1	19,0	18,9
В т.ч. за видами економічної діяльності: Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	183	86	78	67	57	31,7	15,2	13,5	12,3	11,4
Добувна промисловість	12	11	12	9	11	42,9	19,0	21,1	15,3	16,2
Обробна промисловість	448	376	3872	372	322	34,5	23,8	22,5	21,9	19,7
Виробництво електроенергії, газу та води	13	20	20	14	23	43,3	57,1	52,6	34,1	53,5
Будівництво	130	109	113	105	130	25,7	17,7	17,1	14,2	16,7
Оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами з ремонту	654	443	429	420	414	27,5	18,4	17,0	16,0	16,7
Готелі та ресторани	121	88	83	94	79	36,8	22,4	20,0	20,5	17,4
Транспорт і зв'язок	85	80	95	88	97	33,6	21,6	22,9	20,0	20,9
Фінансова діяльність	9	5	8	10	7	33,3	18,5	12,9	17,9	13,7
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	128	249	291	322	339	25,6	26,7	28,0	26,0	25,9
Охорона здоров'я та соц. допомога	15	13	16	15	19	28,3	14,4	16,5	16,3	18,8
Освіта	5	6	4	5	4	19,2	12,0	7,5	21,7	14,8
Колективні, громадські та особисті послуги	47	49	48	49	46	28,3	19,9	19,4	20,4	17,8

Є ще одна достатньо специфічна властивість системи показників, котрих необхідно вивчати в моніторингу нештатоспроможності підприємств. Ці показники повинні відображати стан і оперативну динаміку підприємств. Зрозуміло, що в умовах моніторингу на регіональному рівні проведення такого аналізу набуває вибір ключових показників, які потрібні року, тому і розраховувати і аналізувати їх доцільно один раз на рік. Важливе значення при проведенні такої аналізу набуває вибір ключових показників, які характеризують платоспроможність підприємств на основі фінансових коефіцієнтів, що на рис. 2 вигляді таких взаємопов'язаних блоків.

Кожний блок показників характеризує фінансовий стан односторонньо: придатковий (не) підприємство може оцінитися нештатоспроможним; платоспроможне – не мати цінності або стати збитковим. Тому необхідний комплексний підхід до аналізу коефіцієнтів і оцінки спроможності підприємств, розглядаючи їх у взаємозв'язку і взаємозалежності.

Рис. 2. Складові фінансової рівноваги

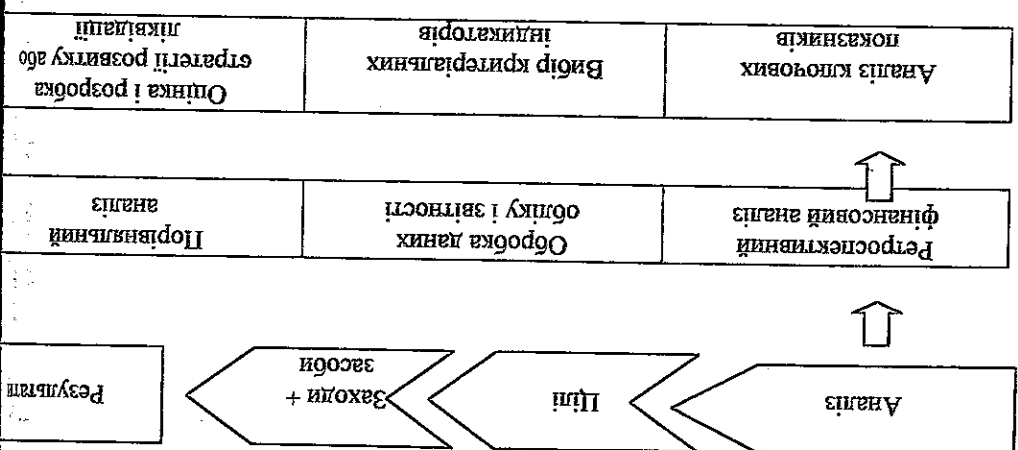


Очевидно, що для забезпечення платоспроможності і попередження банкрутства важко на досягнення стратегічних цілей діяльності з використанням гнучкої тактики, що в сукупності становить складові фінансової рівноваги (рис. 2).

Порушення фінансової рівноваги веде до зниження рентабельності і фінансової стійкості рентабельності, до нештатоспроможності і банкрутства.

У статті обґрунтовується необхідність розробки єдиного методичного підходу при проведенні аналізу як процесу динаміки стану суб'єктів господарювання різних видів діяльності з метою виявлення причин неефективної діяльності і розробки рекомендацій для управління діяльністю підприємств на предмет доцільності їх існування.

Рис. 1. Аналіз як базис для прийняття управлінських рішень



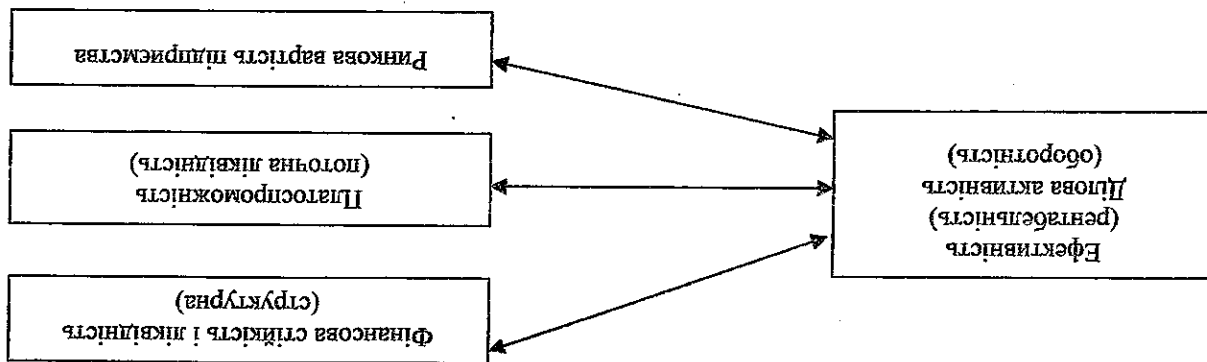


Рис. 3. Взаємозв'язок фінансових коефіцієнтів

Звіткові підприємства вже повинні бути зареєстровані в управлінні економіки і підлягати тільки порівняльному відстеженню динаміки ключових показників, відібраних для моніторингу. Моніторинг фінансового стану нештатоспроможних підприємств стає одним з найважливіших інструментів стратегічного управління підприємствами. Його переваги можна сформулювати таким чином:

1. Більшість фінансових показників має характер відносних величин, що дозволяє порівнювати підприємства різного масштабу і різних видів економічної діяльності.
2. При проведенні фінансового аналізу повинен бути присутній фактор порівняння: показники діяльності суб'єктів господарювання порівнюються за різні проміжки часу; або інших видів економічної діяльності.

3. Для проведення фінансового аналізу необхідно мати повний фінансовий опис підприємства за обраний період часу. Достатньо, щоб в розпорядженні аналітика були дані балансу і звіту про фінансові результати.

Необхідність моніторингу ключових показників вимагає спільної праці управління економіки і обласних управлінь статистики. Тут не треба чекати виходу у світ статистичного щорічника. Фінансова звітність суб'єктів господарювання подається в управління статистики у суворо встановлені терміни. Наявність сучасних комп'ютерних технологій дозволяє створювати інформаційну базу фінансової звітності, якою могли б скористатися і управління економіки, і управління статистики. Для цього необхідно розробити правильний сценарій автоматизації управління, рекомандована схема якого наведена на рис. 4.

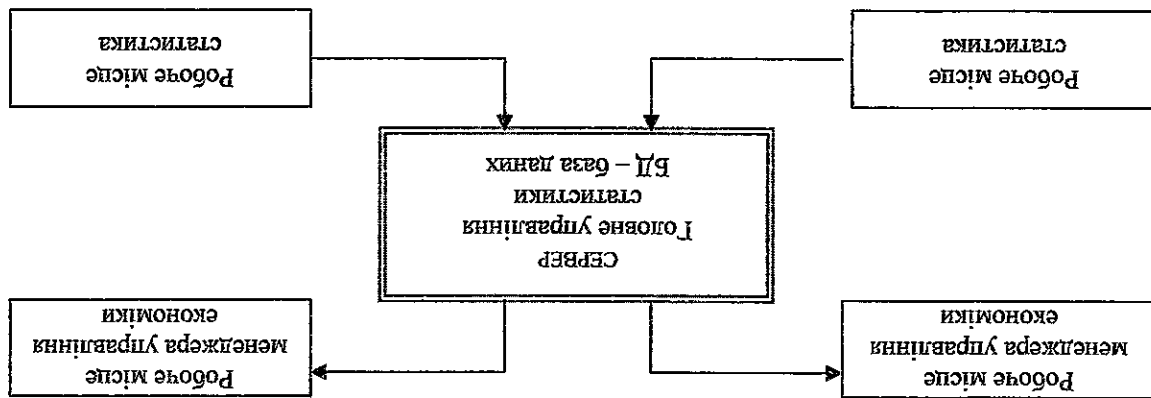


Рис. 4. Інтегрована система управління на регіональному рівні

Створення таких інтегрованих систем значно спростить завдання регіонального контролю за станом діяльності підприємств особливо важливих для економіки регіону.

Можливе упорядкування розгляду фінансових показників, що характеризують основні властивості діяльності підприємства: платоспроможність і ефективність підприємства, прибутковості або збитковості. Для підвищення ефективності стратегічного управління рекомандується створити при головному управлінні економіки обласної адміністрації центр моніторингу та розробки стратегії. Чоловічий такий центр повинен досліджувати менеджер із стратегічного управління, який міг би тісно співробітничати із службами регіонального управління (зокрема головним управлінням статистики).

Для успішного проведення моніторингу, на основі якого створюється база даних для прийняття управлінських рішень і розробки стратегії розвитку підприємства видів економічної діяльності на пер-спективу, необхідна чітка методика оцінки неплатоспроможності суб'єктів господарювання і виявлен-ня причин збиткової їх діяльності для регіонального управління. Основними розділами спрощеної ме-тодики оцінки неплатоспроможності підприємств повинні бути: визначення незадовільної структури балансу на основі аналізу коефіцієнтів поточної ліквідності і забезпеченості власними коштами; оцінка реальної можливості відтворення платоспроможності; встановлення зв'язку неплатоспроможності під-приємства із зобов'язаннями перед державою і держави перед підприємством; поглибленого аналізу фінансового стану неплатоспроможних підприємств для прийняття остаточного рішення щодо цих підприємств.

Ізведені нами дослідження доводять, що такий підхід важливий при реальній оцінці фінансо-вого стану і дозволяють встановити:

1. Неплатоспроможність окремих суб'єктів господарювання певних видів економічної діяльності і об'єктивні причини їх збитковості.
2. Наскільки суб'єкти господарювання знаходяться в критичному фінансовому положенні і наскільки велика їх залежність від кредиторів, що особливо важливо в умовах фінансової кризи і нестабільно-сті фінансової системи в Україні.
3. Наскільки можливе відтворення платоспроможності і чи доцільна подальша їх виробничо-господарська діяльність.
4. Доцільність зміни неадекватного власника або необхідність ведення конкурсного виробництва.

Очевидно, що для забезпечення платоспроможності і попередження банкруства необхідний ви-сокопрофесійний менеджмент – осмислене управління, націлене на досягнення стратегічних цілей розвитку економіки з використанням гнучкої тактики і на розробку стратегічних планів розвитку про-дотних видів діяльності в регіоні.

Висновок. Таким чином, запропонована методика неплатоспроможності підприємств на регіо-нальному рівні дозволяє коректно оцінювати та прогнозувати фінансовий стан підприємства, виявляти перші ознаки кризової ситуації, оцінити об'єктивні причини збиткової діяльності підприємств, реалі-зувати на поліпшення фінансового стану і створювати відповідну інформаційну базу для розробки стра-тегічних планів розвитку промисловості в регіоні.

На перспективу слід продовжувати дане дослідження у напрямі створення і розвитку автоматизо-ваної системи управління промисловістю регіону, для чого проводити дослідження:

- можливості таких систем з технічної, організаційної і програмної точки зору;
- можливості використання зовнішніх інформаційних засобів аналізу, прогнозування і моделю-вання заснованих на сучасних інформаційних технологіях.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Брихем Ю, Галенски Л. Фінансовий менеджмент: Повний курс в 2-х т. / Пер. с англ.; под ред. В.В. Ковалева. – СПб: Економіческа школа, 2001.
2. Міковца В.П., Кубіній Н.Ю., Ножова Г.М., Якіма Т.Ю., Ретюн: проблеми стратегічного розвитку: Моногра-фія. – Ужгород: Ліра, 2008.
3. Закарпаття за 2007 рік. – Ужгород: Головне управління статистики у Закарпатській області, 2008.
4. Станіславчик Е.Н. Анализ финансового состояния неплатежеспособных предприятий. – М.: Ось-89, 2006.
5. 7 нот менеджмента. Настольная книга руководителя. / Под ред. В.В. Кондратьева. – М.: Эксмо, 2007.
6. Уолш, Карян. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства / Пер. с англ. – К.: Всеукраїнське, Наукова думка, 2001.
7. Шморун Н.П., Головачко І.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: ЦНДІ, 2006.
8. Економічний аналіз / Під ред. Чумаченко М.Г. – К.: КНЕУ, 2003.



Наукове видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**СЕРІЯ: ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

**Випуск 23**

**ЧАСТИНА II**

*Статті друкуються в авторській редакції*

Керівник видавничого проекту *Костенко Т.В.*  
Технічне редагування *Лященко Л.А.*  
Коректори: *Бокочин Л.Ю., Костенко Т.В.*

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації  
серія КВ № 6060 від 16.04.2002 р.

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів.

Видавельць – Черкаський державний технологічний університет,  
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.  
Свідчення про державну реєстрацію серія ДК № 896 від 16.04.2002 р.

Подано на складання 17.04.2009. Підп. до друку 17.07.2009. Формат 60x84 1/8.  
Папір офісн. Друк оперативний. Гарн. Times New Roman. Умов. друк. арк. 31,62.  
Обл.-вил. арк. 30,45. Зам. № 09-0125. Наклад 200 примірників.

Надруковано в редакційно-видавничому центрі ЧДТУ  
бульвар Шевченка, 460, 4 к., м. Черкаси, 18006

3	Яценко В.М., Ткачук І.І. Аналіз стану та шляхи реструктуризації сфери управління людськими ресурсами у підприємстві
13	Хомин П.Я., Кривий З.І. Помилки у звітності як недолік методики її облікового забезпечення
17-29	Даньків Й.Я., Ножова Г.М. Фінансовий аналіз неплатоспроможних підприємств на рівні регіону
23	Адамик О.В. Класифікація власних коштів Пенсійного фонду України: проблеми застосування та шляхи реформування
30	Муренко А.А., Запорожна І.В. Шляхи вдосконалення системи взаєморозрахунків
36	Гуцаленко Л.В., Козаченко А.Ю. Теоретичні підходи до визначення та класифікації невідобраних витрат
40	Олійничук В.М. Бухгалтерський облік формування витрат інноваційного напрямку розвитку підприємств
45	Кулик А.В. Регіональний аналіз ліквідності та платоспроможності підприємств: проблеми теорії й практики
53	Грицик А.В. Удосконалення обліку витрат у молочному скотарстві
56	Губар О.Є. Страхування життя як інструмент управління соціальними ризиками підприємства
62	Бударна Н.О. Вплив глобальної економічної кризи на світові фінансові потоки
66	Яременко Л.М. Місце управлінського обліку в системі бухгалтерського обліку
69	Львченко Л.Б. Стратегічні орієнтири формування і організації облікової політики
74	Єфремова Н.Ф., Толочко М.П. Особливості формування доходів місцевих бюджетів в сучасних умовах
81	Яценко В.М., Білан О.В. Запровадження та розвиток малого підприємництва і системи його оподаткування в Україні
86	Дєва Н.Е. Внутрішній контроль у системі ризик-менеджменту комерційного банку
92	Бєлєва С.С. Оптимізація формалізованого обліку в діяльності національних туристичних підприємств
98	Резнік Н.П. Світова фінансова криза та її загроза для інвестицій в АПК України
103	Білан І.А. Комерційна таємниця як специфічний об'єкт обліку прав інтелектуальної власності
106	Писаренко Т.М. Управлінське рішення: сутність та фактори, що впливають на процес прийняття рішення, етапи прийняття рішення
111	Горюхолова Н.В., Ясина В.В. Методика аудиту звіту про рух грошових коштів
117	Петухова О.М. Інноваційний розвиток підприємств харчової промисловості України в умовах фінансово-економічної кризи
122	Корнічко М.Д. Управлінський облік як інформаційна база контролю й аналізу використання природних ресурсів та енергозбереження виробництва
126	Шаповал Л.П., Набок Є.В. Стан інвестиційно-привабливих галузей економіки України в умовах фінансової кризи

ЗМІСТ